

PAMUKKALE ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİNİN 1969-1991 VE 2002 YILLARINDA DÜZENLENEN KORUMA AMAÇLI İMAR PLANININ İRDELENMESİ VE BÖLGESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ BAĞLAMINDA YASAL, SOSYAL, KÜLTÜREL AÇILardan BİR DEĞERLENDİRME

Ş.Gülin BEYHAN

Yrd. Doç.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi MMF, Mimarlık Bölümü 32260 Çünür / Isparta
tgulin@sdu.edu.tr

ÖZET

Bildirinin amacı, Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi için hazırlanan koruma imar planlarının irdelenmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda günümüzün bölgesel sürdürülebilirliğinin ne ölçüde sağlandığının sorgulanmasıdır. Çalışma kapsamında materyal ve metot olarak, her dönem planının avantaj ve dezavantajları bir tabloda değerlendirilmiş ve şu anki bölgenin mevcut durumu fotoğraflarla ve görsel yollarla tespit edilerek varılan son nokta belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda bölgenin kalıcılığının sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak bağlamında yasal, sosyal ve kültürel açılardan ne gibi öneriler sunulabilirliğinin sorgulanması yapılmıştır. Planlama, programlama, uygulama ve kullanma olanakları açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Sürdürülebilirlik, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Pamukkale, Sosyal, Kültürel, Politikalar

EXAMINATION OF THE PLAN OF PUBLIC IMPROVEMENTS THAT IS PROTECTION PURPOSEFUL ORGANIZED IN 1969-1991 AND 2002 OF THE REGION OF PRESERVATION OF SPECIAL ENVIRONMENT OF PAMUKKALE AND EVALUATION OF LEGAL, SOCIAL AND CULTURAL IN THE CONTEXT OF REGIONAL SUSTAINABILITY

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the protection plans of public improvements organized for the Region of Preservation of Special Environment of Pamukkale and interrogation of supplying of the quantity of today's regional sustainability in the direction of the obtained data. In materials and methods the advantage and disadvantages of the plans, appreciated in a table and the final approached point of the region determined by the present situation with photographs and visual sources. As a result, to sustain the continuity of the everlasting of the region, interrogation of the type of suggestions from the aspects of legal, social and cultural has done. The results, evaluated from the point of view of the opportunities of planning, programming, application and using.

Keywords: Regional Sustainability, Region of Preservation of Special Environment, Pamukkale, Social, Cultural Politics.

GİRİŞ

Bildiri kapsamında Pamukkale için 1969'dan bugüne değin yapılmış çalışmalar, koruma planları, yönetim planlarında tespit edilmiş temel kararlar ve hayata geçirilmiş olanlar ile birlikte irdelenmiştir ve bu bağlamda oluşturulan tablo doğrultusunda bölgenin yasal, sosyal, kültürel açılardan gelişmişliği ve sürdürülebilirliği değerlendirilmiştir. Pamukkale'nin ekolojik öneme sahip, çevre kirlenmesine ve bozulmaya hassas, tarih ve tabiat varlıkları bulunan alanların gelecek nesillere intikalini sağlamak, getirilecek koruma ve gelişme kararları ile bu vasıfların devamlılığını temin etmek amacıyla, "özel çevre koruma bölgesi" olarak ve Arkeolojik ve Doğal Sit alanı ilan edilen bölgede, giderek artan ilgi doğrultusunda yapılaşma ve kullanma kaosu yaşanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Milli Park ilan edilerek planlar hazırlanmış, daha sonra koruma amaçlı imar planı en son olarak da UNESCO desteği ile Toplumsal Kalkınma Yönetim ve Sunum Planı düzenlenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bildiride Pamukkale için önem taşıyan üç ana koruma planı ele alınmıştır. Detaylı irdelenerek temel kararları bir tabloda gerçekleşen ve gerçekleşmeyen kararlar olarak ifade edilmiştir ve genel ve özel sonuçlar belirlenmiştir.

Pamukkale ve çevresi 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiştir. Bu alana ilişkin 1/25000 ölçekli çevre düzeni planı ise 13.08.1993 tarihinde onaylanmıştır (Özer, Sevim, Öztasbaşı, 1993).
Bu planın temel kararlarından en önemlileri şöyledir:

Mevcut Anayolların Aynı Güzergah İle Kullanımı.

Develi köyü üzerinden Karahayıt'a bağlanan ve önceki çevre düzeni planında önerilen yol bağlantısının güzergahı değiştirilmek sureti ile uygulanması (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991). Pamukkale Milli Parkı planı, Devlet Planlama teşkilatının katkıları ile Orman Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi koordinatörlüğünde teşkil edilen özel bir planlama grubu tarafından hazırlanmıştır (Pamukkale Milli Parkı, 1969).

Pamukkale'nin koruma ve kullanım sorunlarının planlama ve uygulama bütünlüğü içinde ele alınıp çözülebilmesi amacıyla Kültür Bakanlığı ve Denizli Valiliği'nin koordinatörlüğünde, "Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı" 1991 yılında hazırlanmış ve onaylanarak uygulanmaya geçilmiştir. Plan kararları şöyle sıralanabilir:

- Sit alanı içindeki mevcut yapıların belli bir süreç içinde arkeolojik alan dışına taşınması.
- Antik yapıların onarılması ve termal suyun düzenli kullanımının sağlanmasıyla, traverten alanlarının çoğaltılması (Korkmaz, Şimşek, Öztekin, 1991, s:148).

Koruma Amaçlı İmar Planının araştırma ve değerlendirme aşamalarının sonunda ortaya çıkan plan kararları ana hatları ile şöyledir:

- Pamukkale ve platosuna Denizli'den çıkış güzergahı değiştirilecektir.
- Karahayıt'tan gelen yolun, kuzey Nekropolü'nü tahribi önlenecektir.

Konaklama Tesislerinin Tümü İle Ören Mahallesi Kaldırılacaktır (Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı, 1991).

Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı içinde yeni bir yönetim modelinin elde edilmesi için Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi kapsamında Pamukkale'de bir alan yönetim ve sunum projesi başlatılmıştır. Bu taslak çalışmaya göre önerilen Sit Alanı Yönetim Planında, Pamukkale'nin doğal ve kültürel çevresinin korunması amacıyla, uygun idari ve mali yapıları oluşturarak sürekliliği sağlayan etkili bir yönetim planı hazırlanması temel hedef olarak gösterilmiştir (Ersoy, 2002).

Yönetim ve Sunum Planı içerisinde yer alan kararlar aşağıda maddelenmiştir:

- Hierapolis'teki termal su kaynaklarının önemi ile ilişkili olarak, Hierapolis'te yapılmış arkeolojik araştırmaların sentezini yapmak ve bunu Sit Alanının yorumlanmasına dahil etmek.
- Sit Alanları'nın restorasyonunu, yeraltı kültürüyle de (Plutonium) ilgili olacak şekilde planlamak.
- Yapıları stabilize etmek, deprem hasarını gösterecek bazı kalıntıları yerinde muhafaza etmek (Akan Mimarlık, 2002).

SONUÇLAR

Öncelikle gerçekleşen plan kararları ve gerçekleşmeyen plan kararlar üst açılımında ve de yasal, sosyal, kültürel alt açılımlarda analiz yapılmıştır. Her bir plan için düşünülen kararların günümüzde gerçekleşip gerçekleşmediği gözler önüne serilmiştir. Pamukkale Bölgesinin turizm, kültürel, doğal yapı, sosyal, kurumsal, ekonomik ve politik açılardan devamlılığının sağlanması için şu ana kadar bölge için oluşturulan ve planlanan koruma amaçlı imar planlarının ne boyutta gerçekleşebildiği belirtilmiştir. Gerçekleşen boyutun günümüz ve gelecek beklentilerine yansımaları değerlendirilirken, şu anda gerçekleşemeyen ve oldukça önem arz eden plan

kararlarının da gerçekleşmemesinin bölge için oluşturduğu dezavantajlar sorgulanmıştır. Tabloda yer alan kararlar doğrultusunda elde edilen sonuçlar şöyle maddelenebilir:

1. Genel sonuçlar itibari ile gerçekleşen plan kararları yasal ve sosyal boyutta çoğunlukta olup kültürel boyutta azınlıkta kalmıştır.

2. Gerçekleşmeyen plan kararları ise çoğunlukla kültürel boyutu ilgilendiren kararları içermektedir ve de yasal ve sosyal boyutlu kararlar daha azınlıkta kalmıştır.

3. 1969 Pamukkale Milli park temel kararları daha genel içerikli bir koruma planı olduğu için çok özel boyutlar içermemektedir ve genel söylemlerden oluşmaktadır.

4. 1993 Pamukkale Özel Çevre Koruma Çevre Düzeni Planı ise acil uygulamaya dönüştürülmüş içeriktedir ve bu bağlamda özellikle bölgeye ulaşım ağı ve altyapı sorunlarına dikkat çekilmiştir.

5. 1991 Koruma Amaçlı İmar Planı üzerinde detaylı çalışılmış, workshoplar oluşturulmuş çok katılımlı ve sonuçlu plan kararlarını kapsamaktadır. Bölge için önem arz eden kararların gerçekleşmediği ancak yine de bölgeyi turizm baskısından kurtaracak önlem içeriğinde kararların uygulamaya geçirildiği görülmektedir.

6. 2002 Toplumsal Kalkınma ve Yönetim Sunum Planı ise şu an itibari ile yüksek çoğunlukta gerçekleşemeyen plan kararlarından oluşmaktadır. Bölgenin yasal, sosyal ve özellikle kültürel boyutunda uygulamaya geçilememiştir. Sadece 3 kararın diğer planlardaki kararların tekrarı olabileceği de düşünülürse gerçekleştiği görülmektedir.

7. En önemli gerçekleşen kararlardan biri 1991 Koruma Amaçlı İmar Planından sonra gerçekleştirilen "Pamukkale ve platosuna Denizli'den çıkış güzergâhının değiştirilmesi" kararıdır. Bir diğeri ise konaklama tesislerinin tümünün Karahayıt-Akköy mevkesine taşınmasıdır ki bu da gerçekleşmiştir. Ancak alan içerisinde kaçak olarak yer alan Ören Mahallesi henüz bölgeden bertaraf edilememiştir.

8. Dört plan arasından en icraata dönük olanı 1993 ve 1991 planlarıdır. 1969 ve 2002 planları daha uzun vadede gerçekleşebilecek projeleri içermektedir. 1993 ve 1991 planları acil lokal çözümler denerken, 1969 ve 2002 planları daha bölgesel çapta Denizli, Pamukkale, Akköy, Develi'yi içeren yaklaşımları içermektedir ve bu sebeple uygulamaya geçirilmesi uzun vadeli olacaktır.

9. Tablo değerlendirmeleri sonucunda bölgenin her açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanması için yasal, sosyal ve kültürel bağlamda bazı öneriler getirilmiştir.

Bölgesel kriterlerin sürdürülebilirliğini, gelecek kuşaklara aktarımını sağlayabilmek için birtakım politikaların bölgeyi kullananlar (halk, turist, yerel yönetimler, merkezi yönetim, turizm sektörü çalışanları, vb.) tarafından doğru ve akılcı şekilde benimsenmesi gerekmektedir. Bir bölgede turizmin sürdürülebilirliğini tam anlamıyla sağlayabilmek için o bölgenin kültürel varlıklarının tespiti, muhafazası ve turizme bu anlamda ne derece katkı sağladığının belirlenmesi gerekmektedir. Bölgesel devamlılık kriterleri yasal, sosyal ve kültürel bağlamda irdelenebilmektedir. Pamukkale Bölgesi için üretilen koruma planları ve projelerden yola çıkılarak varılan sonuçlar itibari ile pek çok politika Pamukkale bölgesel sürdürülebilirliğin sağlanması için önemli hale gelmiştir (Beyhan, 2004).

KAYNAKLAR

- Akan Mimarlık, 2002. Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi, Pamukkale Sit Alanı Yönetim ve Sunum Planı Final Raporu, İstanbul, s:5-6.
- Beyhan, Ş. G., 2004. Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s:43.
- Ersoy, F.N., 2002. Pamukkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanında Toplum Katılımlı Yönetim Projesi, T.C Turizm Bakanlığı 2. Turizm Şurası Bildirileri, Ankara, s:164.
- Korkmaz, M., Şimşek, C., Öztekin, İ., 1991. Denizli'de Turizm, Grafikevi Ltd. Şti., Denizli, s:149.

- Özer, A., Sevim, F., Öztaşbaşı, D., 1993. Özel Çevre Koruma Bölgesi Pamukkale, Özel Çevre Koruma Bölgesi Tanıtım Serisi (8), Ankara, s:14.
- Pamukkale Koruma Amaçlı İmar Planı ve Uluslararası Pamukkale Çalışma Grubu Toplantısı., 1991. Dönmez Ofset, Ankara, s:67.
- Pamukkale Milli Parkı, 1969. Uzun Devreli İnkişaf Planı, Ankara, s:21-22.